

Åldersrelaterade sjukdomar och folkhälsan prioriterade områden

I EUs nya forskningsprogram, det Femte ramprogrammet 1999–2002, satsas motsvarande 17–18 miljarder kronor på nya läkemedel, hälso- och sjukvård samt näraliggande områden. Den totala programbudgeten motsvarar 135 miljarder kronor, vilket är en realökning med 4,6 procent jämfört med det föregående Fjärde ramprogrammet. Ett förbehåll är dock att budgeten måste rymmas inom de finansiella perspektiven för EU under åren 2000–2006.

De första utlysningarna för forskningsansökningar, »call for proposals», är planerade att ske under våren med sista dag för inlämnande av ansökan i mitten av juni 1999. Därmed kan genomförandet av det Femte ramprogrammet börja.

Målsättningen med det Femte ramprogrammet är att koncentrera EUs forsknings- och utvecklingsinsatser till identifierade socioekonomiska behov och problem i Europa. I jämförelse med det tidigare Fjärde ramprogrammet innebär det nya forskningsprogrammet en förskjutning från »ämnesinriktad kunskapsökning» till »koncentrerat problemlösande». Fyra tematiska programområden med tillhörande 20 sättningsområden (key actions, KA), anger prioriteringarna. Andra övergripande prioriteringar är, liksom tidigare, europeisk konkurrenskraft, livskvalitet och utveckling av den europeiska dimensionen.

Området »hälsa» i sin helhet har fått ökade resurser i det nya ramprogrammet. Hälso- och sjukvårdsforskning till-

förs minst lika stora resurser som tidigare. De tidigare separata forskningsfälten telekommunikation, informationsteknik (IT) och telematikapplikationer slås samman till »Information Society Technologies» (IST). Detta innebär för hälso- och sjukvårdens del en förskjutning till teknisk nyutveckling, med prövning i praktisk sjukvård (med sk demonstratorer) som ett viktigt inslag.

Vilka länder kan delta i det nya ramprogrammet?

En nyhet i det Femte ramprogrammet är att utöver de 15 medlemsländerna i EU och de tre EEA-länderna (Norge, Island och Liechtenstein) kan samtliga elva kandidatländer till EU (Estland, Lettland, Litauen, Polen, Ungern, Bulgarien, Rumänien, Tjeckien, Slovakien, Slovenien och Cypern) delta. Kandidatländerna betalar under en övergångsperiod en reducerad avgift till EU för denna medverkan. Alla formella beslut för medverkan av kandidatländerna är ännu ej tagna (mars 1999), men beslutsprocessen beräknas vara klar till tidpunkten för evaluering av de första projektansökningarna.

Även andra länder, utöver de ovan nämnda, kan delta i Femte ramprogrammet med bidrag från EU (genom att betala en programavgift). Ett exempel är Israel som fick sitt forskningsavtal med EU klart den 22 februari 1999. På tur står bl a Schweiz där förhandlingar pågår. Medelhavs- och utvecklingsländerna har särskilda stödprogram.

För ett stort antal andra länder – bland dem Australien, USA, Kanada och Kina – gäller att deltagande i forskningsprogrammet är möjligt, men detta avgörs då från fall till fall, »In conformity with the interests of the Community». Dessa sistnämnda länder deltar i eventuella EU-projekt på grundval av egen finansiering.

Styrning av ramprogrammet

En förenklad styrning av de ingående delprogrammen har eftersträvat i det nya ramprogrammet; antalet programkommitteer (vars delegater utses av medlemsländernas regeringar) har reducerats och getts övergripande, be-

slutande uppgifter. Det löpande arbetet kommer att ske inom Kommissionen, som bl a beslutar om projektansökningar under en viss kostnadsnivå, efter prioritering av de oberoende projektutvärderingsgrupperna. Till sin hjälp har kommissionen 17 externa rådgivande grupper, »advisory groups» (vars delegater utses av Kommissionen), vilka är knutna till ett eller flera sättningsområden.

Kommissionen kommer att etablera ett »European Research Forum» (bestående av 20 industriföreträdare, 20 forskare samt respektive ordföranden i ovan nämnda advisory groups). Detta forum ersätter de tidigare två rådgivande grupperna, »Industrial Research and Development Advisory Committee» och »European Science and Technology Assembly».

Svenska delegater i de rådgivande grupperna

Kommissionens externa rådgivande grupper (advisory groups) inom områdena medicin och hälso- och sjukvård är följande (med ordförandeland och svensk delegat):

Health, food and environmental factors. Ordförandeland: Storbritannien. Svensk delegat: Ethel Forsberg, KF Group, Sweden.

Control of infectious diseases. Ordförandeland: Frankrike. Svensk delegat: Britta Wahren, Karolinska institutet.

The cell factory. Ordförandeland: Italien. Svensk delegat: Kristina Glimeius, Lantbruksuniversitetet.

The ageing population. Ordförandeland: Finland. Svensk delegat: Jan-Ingvar Lindström, Telia.

Information society. Ordförandeland: Tyskland. Svensk delegat: Ann-Marie Nilsson, The Swedish IT Companies Organisation.

Improving the socio-economic knowledge base. Ordförandeland: Österrike. Svensk delegat: Robert Erikson, Socialvetenskapliga forskningsrådet.

Intressanta områden för hälso- och sjukvården

Det är mycket svårt att exakt beräkna hur stor budgeten är i Femte rampro-

Författare

SILAS OLSSON

programdirektör, hälso- och sjukvård, Telia Research, Farsta. E-post: silas.a.olsson@telia.se

grammet för utvecklingsarbete inom medicin och hälso- och sjukvård eftersom dessa områden oftast sammanfaller med näraliggande forskningsfält. Med hänsyn till de delbudgetar som är kända för olika delprogram kan emellertid budgeten för områden där medicinsk och hälso- och sjukvårdsrelaterad forskning ingår uppskattas till motsvarande 17–18 miljarder svenska kronor.

Av intresse för hälso- och sjukvården är framför allt följande områden i ramprogrammet:

1. Livskvalitet och förvaltning av levande resurser

Här finns en specialsatsning (key action) på »den åldrande befolkningen» med målsättning att främja de äldres livskvalitet, självständighet och hälsotillstånd. Här ingår bland annat studier/forskning om åldersrelaterade sjukdomar, determinanter avseende en frisk ålderdom, demografisk och epidemiologisk forskning rörande bl a utvecklingstrender inom åldrandet, hur man kan fördröja debuten av olika handikapp samt ett effektivt hälso- och sjukvårdssystem för dessa grupper.

Ett annat område inriktas bl a på reduktion av dietrelaterade kroniska sjukdomar.

Ytterligare en satsning gäller allergier och omgivning/miljö, där nya metoder för diagnostik, riskvärdering och skydd mot skadliga hälsorelaterade effekter skall utvecklas och studeras.

Vidare sker en satsning på utveckling av nya vacciner, speciellt mot virussjukdomar samt utveckling av nya strategier för att identifiera och begränsa förekomsten av infektionssjukdomar.

Hälso- och sjukvårdsforskning (health services research) ingår med målsättningen att förbättra hälsan hos invånarna i Europa. Exempel på prioriterade FoU-insatser är:

- Studier av kostnadseffektiviteten i hälso- och sjukvårdssystem;
- Utvärdering av sjukvårdsmodeller;
- Utvärdering av »non-conventional» behandlingsmetoder;
- Utveckling av en »evidence base» för klinisk praxis och hälsopolitik;
- Metodeförbättringar inom epidemiologi;
- Identifikation av nya hälsodeterminanter;
- Studier av skillnader i folkhälsan i Europa.

Inom handikappområdet är målsättningen att förbättra livskvalitet och oberoende, exempelvis genom prioriterade insatser beträffande:

- Förbättring av social och fysisk mil-

jö;

- Effektiv åtkomst av hälso- och sjukvårdsresurser;
- Etik med respekt för fundamentala mänskliga värderingar.

2. Informationssamhället

»System och tjänster för medborgarna» är en huvudsatsning som på hälso-

och sjukvårdsområdet omfattar exempelvis »individbaserat hälsosystem». Detta innebär utveckling och demonstration av kostnadseffektiva produkter och tjänster för personlig vård, information om hälsostatus etc för att personer/patienter med specifika behov på ett enkelt sätt skall kunna få information, vård och hjälp med rehabilitering.

Tabell I. Budget för EUs forskningsprogram år 1999–2002 (Femte ramprogrammet). Ramprogrammet innehåller 23 satsningsområden (key actions, KA). Dessa är streckmarkerade i nedanstående budget (två KA ingår i Euroatom-programmet). Pre-accession phase = före kandidatstatiet till EU. CEEC = Central and Eastern European Countries. NIS = New Independent States (f d Sovjetstaterna). Intas = forskningsprogram för de f d Sovjetstaterna och Mongoliet. SME = små och medelstora företag. S/T = science technology. De administrativa kostnaderna för att hantera det Femte ramprogrammet är budgeterade till 7,4 procent av budgeten (6,5 procent i de flesta tematiska programmen).

Tematiska program	Budget, miljoner euro
Livskvalitet och förvaltning av levande resurser	2 413
– Kost, näring och hälsa	
– Miljö och hälsa	
– Virus- och infektionssjukdomar	
– Cellfabriken	
– Jordbruk, fiske och skogsbruk, utveckling av landsbygdsområden	
– Den åldrande befolkningen	
#Generellt forskningsstöd och stöd till forskarnätverk	
Informationssamhället	3 600
– System och tjänster för medborgarna	
– Nya arbetsmetoder och elektronisk handel	
– Multimedia	
– Teknologier och infrastrukturer	
#Generellt forskningsstöd och stöd till forskarnätverk	
Konkurrenskraftig och hållbar tillväxt	2 705
– Innovativa produkter, processer och organisation	
– Hållbart system för rörlighet och intermodalitet	
– Landtransport och marinteknik	
– Nya perspektiv för luftfarten	
#Generellt forskningsstöd och stöd till forskarnätverk	
Energi, miljö och hållbar utveckling	2 125
– Vatten och vattenkvalitet	
– Globala förändringar, klimat och biologisk mångfald	
– Marina ekosystem	
– Morgondagens stad och kulturarvet	
– Renare energisystem inklusive förnybara energikällor	
– Ekonomisk och effektiv energi för ett konkurrenskraftigt Europa	
#Generellt forskningsstöd och stöd till forskarnätverk	
Horisontella program:	
Internationellt samarbete med tredje land	475
Stater i »pre-accession phase»	
CEEC/NIS ej i »pre-accession phase» (70 miljoner Euro till Intas)	
Mediterranean Partner Countries	
Utvecklingsländer	
Industrialiserade länder	
Forskarutbildning/training	
Koordinering	
Innovation och främjande av små- och medelstora företags deltagande	363
Promotion av innovationer	
Stöd för ökat SME-deltagande (små/medelstora företag)	
Gemensamma aktiviteter innovation/SME	
Forskarrörlighet och socioekonomisk forskning	1 280
Forskarträning/mobilitet (forskarstipendier)	
Tillgång till stora forskningsanläggningar	
Promotion av S/T-excellens	
Utveckling av S/T-policy	
– Socioekonomisk forskning (organiseras som en key action)	
Euroatom	
Kontrollerad termisk kärnfusion, fission och generella teknologier	979
Joint Research Centres (EUs sju forskningsinstitut)	1 020
Total budget, Femte ramprogrammet 1999–2002	14 960

FAKTARUTA 1

Det Femte ramprogrammet är uppdelat i fyra huvudområden:

- *Fyra tematiska program med tillhörande 20 »Key Actions»*
  - Livskvalitet och förvaltning av levande resurser
  - Informationssamhället
  - Konkurrenskraftig och hållbar tillväxt
  - Energi, miljö och hållbar utveckling
- *Tre horisontella program*
  - Internationellt samarbete med tredje land
  - Innovation och främjande av små- och medelstora företag
  - Forskarrörlighet och socioekonomisk forskning
- *Euroatom (termonukleär- och fissionsforskning)*
- *Joint Research Centers* (EUs sju egna FoU-anläggningar i Belgien, Italien, Nederländerna, Spanien och Tyskland)

Ramprogrammets satsningsområden (key actions) inom hälso- och sjukvård och närallgande områden:

- Kost, näring och hälsa (bl a dietrelaterade kroniska sjukdomar)
- Miljö och hälsa (bl a allergisjukdomar)
- Virus- och infektionssjukdomar
- Den åldrande befolkningen (inkl hälso- och sjukvårdsforskning)
- System och tjänster för medborgarna (bl a informationsteknologi)
- Forskarträning/mobilitet (forskarstipendier) och socioekonomisk forskning

Vidare kommer FoU-insatser att prioriteras för olika »bioteknologiska hjälpsystem» för läkare och sjukvårdspersonal, t ex inom klinisk och biologisk utveckling, bildgivande system samt nya metoder/system för screening, diagnos och behandling. Här pekas särskilt på avancerade bildgivande system stödda av kunskapsbaserade system och datorsimulering (virtual reality). Telematikområdet ingår med utveckling av telemedicin och metoder/system för utbildning och vidareutbildning. Här inkluderas även informationssäkerhet.

Handikappområdet omfattar utveckling av avancerade »interface-system» och telekommunikationssystem för att underlätta samhällskontakter och ett normalt liv.

3. Internationellt samarbete med tredje land

Det första av tre horisontella pro-

gram omfattar olika former av internationellt samarbete, projekt, studier med en rad länder involverade, exempelvis medelhavsländerna, f d sovjetstaterna, utvecklingsländerna och industriländer utanför EU. I detta program ingår ett begränsat stipendieprogram (fellowships) för forskarutbyte (yngre forskare).

4. Forskarrörlighet och socioekonomisk forskning

Det tredje horisontella programmet innefattar möjligheter för den enskilde forskaren att söka stipendier för forskning vid en värdinstitution eller en forskningsavdelning vid företag i annat EU-land (eller kandidatland), en möjlighet som blev mycket populär i det föregående Fjärde ramprogrammet. EU stimulerar särskilt till forskarutbyte mellan akademiska institutioner och industrin.

Socioekonomisk forskning utvecklades till ett eget satsningsområde i slut-

förhandlingarna om programinnehållet. Detta område har som inriktning att identifiera ekonomiska och sociala behov samt nuvarande och framtida utmaningar för Europa i syfte att stödja det politiska arbetet. Man pekar särskilt på behov av forskning rörande främlingsfientlighet, rasism, migration, arbetsmarknadsförändringar och nya anställningsformer samt dess implikationer för bl a utbildningssystemet.

Ett annat forskningsområde är växelverkan mellan teknologisk utveckling och arbetsmarknad särskilt med inriktning på informations- och kommunikationsteknologier och nya sätt att organisera arbete (exempelvis distansarbete).

Slutligen kommer forskningsinsatser att prioriteras vars resultat kan ge stöd för tillväxt, fler jobb, lika möjligheter och ökad livskvalitet.

Sammanfattande synpunkter och diskussion

Insatserna i det Femte ramprogrammet skall vara problemorienterade och utgå från socioekonomiska problem i Europa. Exempel är den åldrande befolkningen och kostnaderna i hälso- och sjukvården. Detta innebär att ett tvärfackligt angreppssätt i forsknings- och utvecklingsarbetet ofta är nödvändigt och bör speglas i projektansökningarna. Det är även »tillåtet» att en projektanmälan omfattar flera områden samtidigt (olika key actions eller underliggande KA-lines). För att underlätta beslutsprocessen i Bryssel rekommenderas emellertid att fokusera på någon »KA» eller »KA-line».

Samverkan mellan sjukvård, akademi och industri är, liksom i föregående ramprogram, prioriterat. Svenska forskare och utvecklare inom medicin och hälso- och sjukvård deltog med framgång i det föregående ramprogrammet. Nära 30 procent av de svenska projektkoordinatorerna kom från området medicin och hälso- och sjukvård. Svenska forskare medverkade i totalt 28 procent av projekten i det Fjärde ramprogrammet. Det bör således finnas goda möjligheter att utifrån ett svenskt perspektiv erhålla ett gott utbyte även från detta nya ramprogram.

Källor:

- EU/FoU-rådet i Stockholm och Bryssel.
- Sveriges Ständiga Representation vid Europeiska Unionen, Bryssel.
- <http://cordis.lu>
- Litteratur, rapporter, program från EU.
- Personlig kommunikation med EU-kommissionen.

FAKTARUTA 2

Information om det Femte ramprogrammet via Internet:

<http://cordis.lu>
<http://europa.eu.int/comm/dg12/>
<http://www.cordis.lu/intas/home.html>
<http://www.cordis.lu/fp5>

Myndigheter som lämnar information om EUs FoU-satsningar:

EU/FoU-rådet, Stockholm
EU/FoU-rådet, Brysselkontoret
Nutek, Stockholm
Kommunikationsforskningsberedningen, Stockholm
De statliga forskningsråden